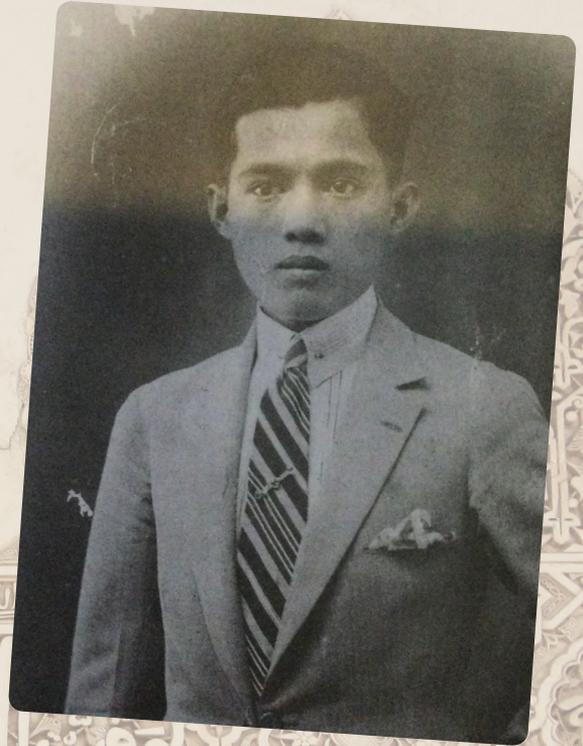

บทบาท นายบรรจง ศรีจรูญ กรณีการตั้งคณะกอดี (ศาลอิสลาม) กรุงเทพฯ หลังเปลี่ยนแปลง การปกครอง 24 มิถุนายน 2475

Mr. Banjong Sricharoon's Role in
Establishing the Kadi Council
(Islamic Court) Case in Bangkok
After the Siamese Revolution of 1932

สมาน อู่งามสิน

บทคัดย่อ

หลังเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 นายบรรจง ศรีจรูญ สมาชิกคณะราษฎรสายพลเรือนได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราวเมื่อ 28 มิถุนายน 2475 และโดยไม่วีรื้อ เขายื่นคำร้องต่ออำมาตย์โท พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี เมื่อ 11 กรกฎาคม 2475 ขอตั้งคณะกอดี (ศาลอิสลาม) กรุงเทพฯ 5 ท่านที่มีอำนาจอิสระจากการปกครองส่วนกลาง ทำหน้าที่พิจารณาข้อพิพาททางแพ่งและกิจการศาสนาอิสลาม แต่การเคลื่อนไหวของเขาถูกคัดค้านอย่างกว้างขวางจากประชาคมมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนายถนอม อรุณประเสริฐ มุสลิมย่านบางกอกน้อยและคณะ สมุหพระนครบาลจึงช่วงชิงสถานะการณที่มุสลิมแบ่งออกเป็น 2 แนวคิด ด้วยการจัดประชุมอินหามจากสุเหร่าต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ ที่คัดค้านคำร้องของนายบรรจง ศรีจรูญ และถือโอกาสคัดเลือกคณะกอดี 2 คณะ คือ ชุนนี (คณะเก่า) 5 ท่าน และ วะฮาบีย์ (คณะใหม่) 5 ท่าน เป็น “กรรมกรที่ปรึกษาของนครบาล” ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแต่ไม่มีอำนาจในการตัดสินอรรถคดีใด ๆ ทั้งสิ้น นับเป็นการดัดฝันของนายบรรจง ศรีจรูญ ลงอย่างสิ้นเชิงที่จะนำบางส่วนของชาวีอะฮ์ (กฎหมายอิสลาม) มาบังคับใช้ในสยาม

Abstract

After the Siamese Revolution of 1932, 24th of June 1932, Banjong Sricharoon, a member of the civil faction under then People's Party, was appointed as a temporary member of the House of Representatives on 28th of June that year. Without further delay, on 11th of July, he submitted a petition to Colonel Phraya Manopakorn Nititada, then Prime Minister, asking to establish a committee of Kadi (Islamic Court) of 5 members in Bangkok possessing its independent power from the central government to serve to consider the country's Islamic civil disputes and affairs. His move, however, was widely opposed by Muslim community, especially, by Mr. Thanom Arunprasert, a Muslim in Bangkok Noi, and his team. The Lord Mayor, then, stole the moment when Muslims were divided into two groups of believer by organizing a meeting of Imams (religious leaders) from various mosques in Bangkok that objected to Mr. Banjong Sricharoon's petition. Mr. Thanom took the opportunity electing two Kadi groups consisting of five Sunni (old-belief) and five Wahabi (modern) believers for, (then) "Advisory Committee to Metropolitan Government," to serve as a consultant with no power to deciding any lawsuits - completely ceasing Mr. Sricharoon's dream to cite and enforce some parts of the Shariah (Islamic Law) in Siam.

หลังเหตุการณ์เปลี่ยนแปลงการปกครอง 24 มิถุนายน 2475 นายบรรจง ศรีจรูญ สมาชิกคณะราษฎรสายพลเรือนได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราวเมื่อ 28 มิถุนายน 2475 และโดยไม่มีวี่แวง เขายื่นคำร้องต่ออำมาตย์โท พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี เมื่อ 11 กรกฎาคม 2475 ขอตั้งคณะกอดี (ศาลอิสลาม) กรุงเทพฯ ๕ ท่าน ที่มีอำนาจอิสระจากการปกครองส่วนกลาง ทำหน้าที่พิจารณาข้อพิพาททางแพ่งและกิจการศาสนาอิสลาม แต่การเคลื่อนไหวของเขาถูกคัดค้านอย่างกว้างขวางจากประชาคมมุสลิม โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากนายถนอม อรุณประเสริฐ มุสลิมย่านบางกอกน้อยและคณะสมุหพระนครบาลจึงช่วงชิงสถานการณ์ที่มุสลิม

แบ่งออกเป็น 2 แนวคิด ด้วยการจัดประชุมอิหม่ามจากสุเหร่าต่าง ๆ ในกรุงเทพฯ ๕ ที่คัดค้านคำร้องของนายบรรจง ศรีจรูญ และถือโอกาสคัดเลือกคณะกอดี 2 คณะ คือชุนนี (คณะเก่า) 5 ท่าน และ วะฮาบียี (คณะใหม่) 5 ท่าน เป็น "กรรมการที่ปรึกษาของนครบาล" ทำหน้าที่ให้คำปรึกษาแต่ไม่มีอำนาจในการตัดสินอรรถคดีใดๆ ทั้งสิ้น นับเป็นการดับฝันของนายบรรจง ศรีจรูญ ลงอย่างสิ้นเชิงที่จะนำบางส่วนของชาวีอะฮ์ (กฎหมายอิสลาม) มาบังคับใช้ในสยาม

หลังเหตุการณ์พลิกแผ่นดินเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 โดยคณะราษฎรซึ่งนายบรรจง ศรีจรูญ หนึ่งในสมาชิกคณะราษฎรสายพลเรือนได้รับแต่งตั้งให้เป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรชั่วคราวจากจำนวน

นายบรรจง ศรีจรรยา

70 คนเมื่อ 28 มิถุนายน 2475 โดยมีมหาอำมาตย์โท พระยามโนปกรณนิติธาดา เป็นประธานคณะกรรมการ ราษฎรหรือนายกรัฐมนตรี อย่างไรก็ตาม มีข้อกล่าวหาว่า การที่นายบรรจง ศรีจรรยา ได้รับแต่งตั้งเป็นสมาชิก สภาผู้แทนราษฎรชั่วคราวเป็นลำดับสุดท้าย คือ ลำดับที่ 70 น่าจะเป็นการส่งสัญญาณบางอย่างต่อ สถานะและอนาคตทางการเมืองของเขาในขณะนั้น

หลังจากรับตำแหน่งได้ไม่ถึงเดือน นายบรรจง ศรีจรรยา ก็เริ่มบทบาททางการเมืองของเขาในทันที คือในวันที่ 11 กรกฎาคม 2475 เขาส่งคำร้องถึง ประธานคณะกรรมการราษฎร พระยามโนปกรณ นิติธาดา นายกรัฐมนตรี เรื่องการตั้งคณะกอดี เพื่อชี้ขาดคดีทางแพ่งและกิจการศาสนาอิสลามใน กรุงเทพฯ โดยเสนอผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 5 ท่านคือ 1) พระรังสรรค์สารกิจ 2) เอช.อรุณอาดำ 3) นายแซม มุสตาฟา 4) นายประวัติ ศรีจรรยา และ 5) เอช. อับดุลลา สอนสวรรค์ ในจำนวน 5 ท่านนี้ ลำดับที่ 3 นายแซมมุสตาฟาเป็นหนึ่งในสมาชิกคณะราษฎร สายพลเรือนที่สนิทสนมกับนายบรรจง ศรีจรรยา ตั้งแต่ เป็นนักศึกษาที่กรุงไคโรและเคลื่อนไหวทางการเมือง ร่วมกันมาตั้งแต่ต้น ซึ่งต่อมาท่านได้รับแต่งตั้งเป็น จุฬาราชมนตรีแซม พรหมยงค์ เมื่อ 22 กรกฎาคม 2488 และอีกท่านหนึ่ง ลำดับที่ 4 นายประวัติ ศรีจรรยา คือพี่ชายนายบรรจง ศรีจรรยา ซึ่งรับรู้เรื่องราวการ

เคลื่อนไหวเพื่อเปลี่ยนแปลงทางการปกครองเมื่อ 24 มิถุนายน 2475 มาโดยตลอด

ในความเป็นจริง ก่อนการเคลื่อนไหวของ นายบรรจง ศรีจรรยาในเรื่องนี้ เคยมีผู้ยื่นคำร้องต่อ สมุหพระนครบาล ขอตั้งกอดีหนึ่งท่านเพื่อเป็น อนุญาตโตตุลาการชำระอรรถคดีของมุสลิมที่พิพาท กันในทางแพ่งและศาสนาในกรุงเทพฯ แต่นาย บรรจง ศรีจรรยา ไม่เห็นด้วยกับแนวคิดนี้ จึงเสนอ หลักการและเหตุผลในคำร้องไว้ว่า

“1. กอดีคือบุคคลผู้ทรงคุณวุฒิทางศาสนาอย่าง ยอดเยี่ยม ตั้งขึ้นโดยรัฐบาล ให้มีอำนาจชำระข้อพิพาท ทางแพ่งและศาสนาโดยเด็ดขาด เพราะฉะนั้นกอดี ที่รัฐบาลสยามจะตั้งขึ้นควรมีจำนวน 5 คน โดย เหตุผลว่า

ก. ตามพระธรรมนูญการปกครอง สยามต้องการ ให้มีคนหลาย ๆ คนปรึกษาหารือดูแลผลประโยชน์ ของราษฎร เพราะฉะนั้นการที่จะตั้งกอดีคนเดียว ชำระข้อพิพาทโดยเด็ดขาดนั้นจึงไม่เป็นการอนุโลม ตามความมุ่งหมายของพระธรรมนูญปกครองสยาม

ข. บุคคลเดียวย่อมไม่สามารถพอจะรู้จักกฎเกณฑ์ ของศาสนาอย่างแตกฉาน ควรให้มีผู้ปรึกษาหารือ ให้ความคิดเห็นดังกล่าวแก่ผู้พิพากษา

ค. ศาสนาอิสลามในประเทศสยามมี 3 นิกาย ด้วยกัน หากจะตั้งให้บุคคลเดียวชำระอรรถคดีและ ข้อพิพาทแล้วย่อมไม่ได้รับความยุติธรรมทั่วถึงกัน”

อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวของนายบรรจง ศรีจรรยา ไม่ได้เป็นไปอย่างราบรื่นราวถนนที่โรยด้วย กลีบกุหลาบ มีผู้คัดค้านแนวคิดของนายบรรจง ศรีจรรยา เป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการ เคลื่อนไหวของนายถนอม อรุณประเสริฐ มุสลิมย่าน คลองบางกอกน้อยและคณะที่ทำเรื่องร้องเรียนถึง พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี โดยอ้าง ถึงการที่มหาอำมาตย์ตรี พระยา

เพ็ชรพิไลยศรีสวัสดิ์ ทำการแทนสมุหพระนครบาล ได้เรียกบรรดาอิหม่ามตามสุเหร่าต่าง ๆ รวม 85 นายมาประชุมที่ศาลาว่าการนครบาลเมื่อ 15 สิงหาคม 2475 เพื่อจัดตั้งกอดีตามหลักศาสนาอิสลามและเพื่อเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างนิกายต่าง ๆ ในอิสลามให้มีความสามัคคี แต่ปรากฏว่าการโหวตของบรรดาอิหม่ามเพื่อเลือกคณะกอดีไม่ประสบผลสำเร็จ เพราะบรรดาอิหม่ามที่มาประชุมจากหลากหลายตำบล ต่างก็สนับสนุนให้อิหม่ามของสุเหร่าตนเป็นกอดี จึงมีการโต้เถียงกันอย่างเผ็ดร้อน ในที่สุดประธานในที่ประชุมจึงต้องเลื่อนการประชุมออกไป

นายถนอม อรุณประเสริฐและคณะที่ลงนามร่วมกัน 166 คน ทั้งจากกรุงเทพฯ และต่างจังหวัด บรรยายเหตุผลที่คัดค้านการตั้งกอดีไว้ในคำร้องของพวกเขาไว้ว่าอย่างน่าศึกษาและถกแถลงบางประการ ดังนี้

“...3. ในประเทศสยามยังไม่มีอิสลามคนใดที่มีคุณวุฒิสามารถพอที่จะเป็นกอดีได้ เพราะยังไม่มีผู้ที่เรียนสำเร็จทั้ง 4 นิกาย แม้จะเอาผู้ที่มีความรู้ครึ่ง ๆ กลาง ๆ เป็นกอดี ก็ย่อมไม่ถูกต้องตามหลักศาสนา

4. เมื่อมีกอดีขึ้น อำนาจและหน้าที่ อันกอดีจะต้องปฏิบัติไปตามหลักศาสนา ขัดกับลักษณะการปกครองในสมัยปัจจุบันและกฎหมายของบ้านเมือง เช่น นายดำมีภรรยาอยู่แล้วคน 1 แต่ไปลอบรักกับภรรยาของนายแดงเข้าอีกคน 1 จนถึงกับได้เสียกัน ครั้นนายแดงทราบเรื่อง จึงฟ้องกอดี หว่านายดำมากระทำชู้กับเมียตน เมื่อกอดีได้สอบสวนได้ความสัตย์จริงแล้ว เรื่องนี้กอดีจะต้องพิจารณาไปตามหลักศาสนา คือให้นายดำผู้กระทำชู้กับเมียเขาไปประหารชีวิตโดยใช้ก้อนหินขว้างปาจนกว่าจะถึงแก่ความตาย แต่หากเป็นคนหนุ่มยังไม่มีภรรยา จะต้องรับโทษถูกโบย 100 ที ฯลฯ ...

—

ในระวางที่โต๊ะอิหม่าม
ไปประชุมคัดเลือกกันนั้น
เกิดมีผู้เข้าใจผิด
ความประสงค์
ของการตั้งกอดี
พากันยื่นเรื่องราวคัดค้าน
และเขียนความเห็น
ลงหนังสือพิมพ์
แสดงความไม่พอใจ
ที่ทางราชการจะตั้งกอดีขึ้น
โดยเข้าใจว่า
กอดีจะได้รับอำนาจ
ให้ชำระคดีตลอด
จนมีอำนาจบังคับบัญชา
กิจการอย่างอื่นด้วย
แท้จริงความประสงค์
ที่จะตั้งกอดี
ก็เพื่อจะให้เป็นที่ปรึกษา
ในทางศาสนาของนครบาล

—

7. อิสลามิกชนเวลานี้ได้แยกออกเป็น 2 คณะ ขึ้นในประเทศไทยมา 3-4 ปีแล้ว คือคณะ 1 มีการปฏิบัติศาสนกิจไปตามหลักศาสนาซึ่งเคยปฏิบัติมาแล้วแต่ครั้งโบราณกาล มีการทำบุญให้ทาน สวดมนต์ ภาวนาอุทิศส่วนกุศลผลบุญไปให้บิดามารดาญาติพี่น้องผู้ที่ได้ล่วงลับไปแล้ว ส่วนอีกคณะ 1 ไม่ชอบการทำบุญทำทานสวดมนต์ เพราะคณะนี้ว่าส่วนกุศลผลบุญไม่ถึงผู้ตาย ดังนี้ เมื่อคณะ 1 คณะใดได้เป็นกอดีขึ้น คณะนั้นก็ย่อมต้องบังคับให้อีกคณะ 1 ปฏิบัติศาสนกิจไปตามคณะของตน ย่อมต้องเกิดการโต้แย้งคัดค้านกันยกใหญ่ อันจะเป็นเหตุนำมาซึ่งความไม่เรียบร้อยและสงบ เท่าที่ปฏิบัติกันอยู่ทุกวันนี้ ใครชอบทางไหนก็กระทำไปทางนั้น เป็นที่เรียบร้อยดีแล้ว”

โดยสรุป นายถนอม อรุณประเสริฐและคณะเห็นว่ายังไม่สมควรให้มีกอดีขึ้นในกรุงเทพฯ เพราะเท่าที่เป็นอยู่ก็ร่มเย็นเป็นปกติสุขอยู่แล้ว ไม่มีความเดือดร้อนรำคาญแต่ประการใด จึงขอให้ใช้กฎหมายบ้านเมืองเป็นที่คุ้มครองแก่ชาวอิสลามดังที่เป็นมาโดยตลอดดีกว่า

วันที่ 1 ธันวาคม 2475 เสนาบดีกระทรวงมหาดไทยทำรายงานถึงประธานคณะกรรมการราษฎร พระยามโนปกรณนิติธาดา นายกรัฐมนตรี ในเรื่องของการเคลื่อนไหวตั้งคณะกอดีในกรุงเทพฯ ๗ ว่า

“บัดนี้ได้รับไปบอกผู้รักษาราชการแทนสมุหพระนครบาลชี้แจงมาว่า เมื่อวันที่ 15 สิงหาคม ศกนี้ ได้ประชุมโต๊ะอิหม่ามประจำสุเหร่าและมัสยิดตำบลต่างๆ ในกรุงเทพฯ ๗ เพื่อทำความเข้าใจเรื่องศาสนาอิสลาม ที่ประชุมเห็นว่าควรตั้งกอดีขึ้นเป็นผู้ชี้ขาดข้อพิพาททางศาสนา แต่จะตั้งบุคคลเดียวเป็นกอดีอาจจะไม่ได้รับความยุติธรรม จึงควรตั้งเป็นคณะกอดี และเนื่องจากศาสนาอิสลามแยกออกเป็น 2 คณะ คือ คณะซุนนี และคณะวะฮาบี จึงควรเลือกบุคคลทั้ง 2 คณะเท่า ๆ กันขึ้นเป็นคณะกอดี โต๊ะอิหม่ามที่มาประชุมรับจะไปปรึกษาหารือคัดเลือกผู้ที่สมควรเป็นกอดี และส่งรายงานมายังศาลาว่าการนครบาลเพื่อพิจารณา

ในระหว่างที่โต๊ะอิหม่ามไปประชุมคัดเลือกกันนั้น เกิดมีผู้เข้าใจผิดความประสงค์ของการตั้งกอดีพากันยื่นเรื่องราวคัดค้านและเขียนความเห็นลงหนังสือพิมพ์แสดงความไม่พอใจที่ทางราชการจะตั้งกอดีขึ้น โดยเข้าใจว่า กอดีจะได้รับอำนาจให้ชำระคดีตลอดจนมีอำนาจบังคับบัญชากิจการอย่างอื่นด้วย แท้จริงความประสงค์ที่จะตั้งกอดีก็เพื่อจะให้เป็นที่ปรึกษาในทางศาสนาของนครบาล เมื่อมีผู้เข้าใจผิดเช่นนี้ ทางนครบาลจึงได้เปลี่ยนความคิดที่จะตั้งกอดีนั่นเสีย แต่ยังคงรับรายงานผู้ถูกคัดเลือกเป็นกอดีซึ่งโต๊ะอิหม่ามตามสุเหร่าต่าง ๆ เป็นผู้ส่งมา และเชิญผู้ที่ได้คะแนนสูงในการคัดเลือกประชุมเมื่อวันที่ 17 ตุลาคม ศกนี้ อีกครั้งหนึ่ง ในการประชุมครั้งหลังนี้ได้ชี้แจงเหตุขัดข้องที่จะตั้งกอดีและตั้งคณะกรรมการที่ปรึกษาขึ้นแทน เรียกชื่อว่า “กรรมการที่ปรึกษาศาสนาอิสลามของนครบาล” และเชิญให้

ผู้ที่มาประชุมรับตำแหน่งกรรมการ เพราะเป็นผู้ที่
ใต๊ะอิหม่ามคัดเลือกและได้คะแนนสูง กรรมการนี้
แบ่งออกเป็น 2 คณะ คือคณะขุนนี้ 5 นาย คณะ
วะฮาบี 5 นาย เมื่อมีเรื่องเกี่ยวแก่คณะใดซึ่งจะ
ต้องปรึกษา ก็จะได้เชิญกรรมการคณะนั้นมาประชุม
เพื่อขอความเห็น ผู้ที่มาประชุมเห็นชอบและยอมรับ
ตำแหน่งด้วยความเต็มใจ ผู้รักษาราชการแทน
สมุหพระนครบาลได้ชี้แจงเรื่องนี้ให้ใต๊ะอิหม่าม
ตามสุหะร่าและมัสยิดต่าง ๆ ทราบทั่วกันแล้ว

ตามที่นายบรรจง ศรีจรูญ เสนอรายชื่อบุคคล 5
คนเป็นกอดีนั้น ผู้รักษาราชการแทนสมุหพระนครบาล
ได้เสนอรายชื่อนามให้ที่ประชุมใต๊ะอิหม่ามคัดเลือก
แล้ว ที่ประชุมไม่เห็นด้วย

ส่วนเรื่องที่นายถนอม อรุณประเสริฐ ยื่นเรื่องราว
ต่อประธานคณะกรรมการราษฎร ร้องคัดค้านการ
ตั้งกอดีในศาสนาอิสลามซึ่งนำไปโดยหนังสือที่
ท.65/75 ลงวันที่ 2 เดือนนี้ กระทรวงมหาดไทยได้
รับทราบแล้ว”

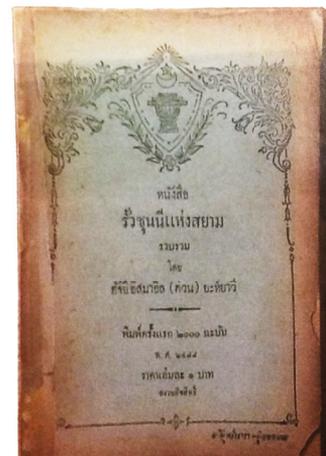
รายงาน “คณะกรรมการที่ปรึกษาศาสนาของ
นครบาล” ชุดแรก ประกอบไปด้วยกอดี 2 คณะ คือ
ขุนนี้ 5 ท่าน ได้แก่ 1) หะยีมุสตาฟา พระประแดง
2) หะยีอิสมาอิล วัดม่วงแค 3) หะยีชูฟู ตึกแดง
4) หะยีอับบัส พระประแดง 5) หะยีมะหะมุด พญาไท
และคณะวะฮาบี 5 ท่าน ได้แก่ 1) อับดุลรามาน
การิมี่ บางกอกน้อย 2) ส่วนอะหมัดกอดีบ บางขวาง
บ้านทวาย 3) อับดุลรามาน กำปะนี คลองเค็ด
พระโขนง 4) อับดุลการิมี่ มัสยุดี บางกอกน้อย
5) นายตอฮา พุ่งครุ พระประแดง

จะเห็นได้ว่าในคณะกรรมการของฝ่ายขุนนี้ อันดับ
แรกคือ หะยีมุสตาฟา พระประแดง ซึ่งต่อมาคือ
จุฬาราชมนตรีแช่ม พรหมยงค์ อันดับสอง หะยี
อิสมาอิล วัดม่วงแค คือ ฮัจยีอิสมาแอล บินฮัจยี
ยะห์ยาหรือที่รู้จักกันในนาม ต่วน สุวรรณศาสน์

ฮัจยีอิสมาแอล บินฮัจยียะห์ยา

(ครูต่วน) ผู้ก่อตั้งโรงเรียนอันฮุมม์อิสลาม โรงเรียนเก่า
ซึ่งต่อมาดำรงตำแหน่งจุฬาราชมนตรีเมื่อ พ.ศ. 2491
แทนหะยีมุสตาฟา (แช่ม พรหมยงค์) ที่ประสมบรมสุข
ทางการเมือง ต้องลี้ภัยไปต่างประเทศ ขณะเดียวกัน
ครูต่วนยังเป็นสัญลักษณ์ของมุสลิมที่ถูกขนานนาม
ว่า ‘คณะเก่า’ ซึ่งคลี่คลายมาจากคำว่า ‘ขุนนี้’ โดย
เฉพะอย่างยิ่งเมื่อพิจารณาถึงเจตนารมณ์ของท่าน
จากหนังสือ ‘รู้ขุนนี้แห่งสยาม’ พิมพ์เมื่อพ.ศ. 2478
ส่วนคณะกรรมการของฝ่ายวะฮาบี อับดุลรามาน การิมี่
บางกอกน้อย และอับดุลการิมี่ มัสยุดี บางกอกน้อย
เป็นตัวแทนของสองนามสกุลมุสลิมที่ทรงอิทธิพล
ทางความคิดย่านบางกอกน้อยที่ถูกขนานนามว่า
‘คณะใหม่’ ซึ่งคลี่คลายมาจากคำว่า ‘วะฮาบี’

วันที่ 5 มกราคม 2476 กรมเลขาธิการคณะรัฐมนตรี วังปารุสกวัน โดยนายประยูร ภมรมนตรี รังตำแหน่งเลขาธิการคณะรัฐมนตรี ส่งจดหมายแจ้งมายังนายบรรจง ศรีจรูญ ดั่งมีใจความว่า

“หนังสือของท่าน ลงวันที่ 11 กรกฎาคม ศกนี้ เสนอความเห็นและรายชื่อบุคคลซึ่งสมควรจะตั้งเป็นกอดีเพื่อชำระข้อพิพาททางแพ่งและทางศาสนา นั้น บัดนี้กระทรวงมหาดไทย ได้รายงานมาว่า ที่ประชุมโต๊ะอิหม่ามไม่เห็นด้วยตามรายชื่อบุคคลซึ่งท่านเสนอขึ้นมานั้น”

จดหมายฉบับนี้จึงเป็นท่าทีที่ชัดเจนที่สุดและเป็นทางการของรัฐบาลพระยามโนปกรณนิติธาดา ในการยุติบทบาทการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนายบรรจง ศรีจรูญ ในเรื่องการตั้งคณะกอดีในกรุงเทพฯ ๙ อย่างสิ้นเชิง

เป็นอันว่า ข้อเสนอของนายบรรจง ศรีจรูญ สมาชิกคณะราษฎรสายพลเรือนในการตั้งคณะกอดีกรุงเทพฯ ซึ่งเป็นความพยายามในการนำส่วนหนึ่งของชาริอะฮ์ (กฎหมายอิสลาม) มาบังคับใช้ในสังคมมุสลิมอย่างเป็นอิสระจากการปกครองส่วนกลางในขณะนั้นไม่เป็นที่ยอมรับของประชาคมมุสลิมด้วยตนเอง สาเหตุประการหนึ่งอาจมาจากการขาดการบ่มเพาะทางความคิดอย่างเพียงพอ ขณะเดียวกันทางราชการก็ถือโอกาสเบี่ยงเบนคำร้องของนายบรรจง ศรีจรูญ ที่ให้ตั้งคณะกอดีใน

กรุงเทพฯ ๙ ที่มีอำนาจตามหลักกฎหมายอิสลามเป็นการตั้ง “กรรมการที่ปรึกษาศาสนาอิสลามของนครบาล” ที่เป็นเพียงแค่ว่าปรึกษา ด้วยเหตุผลที่ระบุในระเบียบการเรื่องกรรมการที่ปรึกษาศาสนาอิสลามดังนี้

“เนื่องด้วยทางนครบาลได้รับคำร้องของพวกถือศาสนาอิสลามแก่งแย่งกันในเรื่องตั้งโต๊ะอิหม่ามบ้าง โต๊ะกาเต็บบ้าง และเรื่องเกี่ยวกับความประพฤติของโต๊ะอิหม่ามหัวหน้ามัสยิด ซึ่งปฏิบัติการเกี่ยวกับศาสนาบ้าง ทางนครบาลไม่สามารถที่สั่งการให้ชอบด้วยลัทธิของพวกอิสลามได้ จำเป็นจะต้องเลือกหาผู้ที่ทรงคุณวุฒิของศาสนาอิสลามตั้งขึ้นเป็นคณะกรรมการที่ปรึกษา 2 คณะ คือคณะชุดนี้ คณะ 1 คณะจะหาปีละ คณะ 1...กรรมการทั้ง 2 คณะ มีหน้าที่ปรึกษาการฝ่ายศาสนาอิสลามของนครบาล โดยจะเพาะไม่เกี่ยวแก่การพิจารณาคดีด้วยความปลอดภัยอย่างหนึ่งอย่างใดเลย”

ความล้มเหลวในการเคลื่อนไหวทางการเมืองของนายบรรจง ศรีจรูญ ในครั้งนี้ สะท้อนให้เห็นถึงความไม่เป็นเอกภาพและอ่อนแอของประชาคมมุสลิมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในกรุงเทพฯ สายลมแห่งประวัติศาสตร์ที่พัดผ่านลวงเลยมานานถึง 89 ปี ทำให้ผู้คนหลับไหล ลืมนึกถึงเจตมการณ์ของนายบรรจง ศรีจรูญ ในการตั้งศาสนาอิสลามในกรุงเทพฯ ๙ อย่างสิ้นเชิง ■